

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академична длъжност професор по
професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието
обявен от Европейски политехнически университет в ДВ бр. 84 от 30.10.2015 г.,
с кандидат доц. д-р Янка Русева Тоцева

Рецензент: Галин Борисов Цоков, д-р професор по Управление на образованието в
Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

1. Общи положения и биографични данни

Конкурсът за заемане на академична длъжност професор, в област на висше образование 1. Педагогически науки, 1.1. Теория и управление на образованието е обявен от Европейски политехнически университет в ДВ бр. 84 от 30.10.2015 г. В определения срок документи е подал един кандидат доц. д-р Янка Русева Тоцева.

Единственият кандидат за конкурса доц. д-р Янка Тоцева е родена на 21.07.1961. Завършва висше образование в СУ „Климент Охридски“ през 1984 г. – специалност “Педагогика”. В периода 1988-1991 г. кандидатката е редовен докторант във Факултета по педагогика на СУ «Св. Климент Охридски». През 1991 година тя успешно защитава пред СНС по педагогика към ВАК дисертация и получава научната и образователната степен доктор. През 1985 година доц. Тоцева след спечелен конкурс започва работа във ВПИ – гр. Шумен като асистент по „Педагогика”. От 1993 до 2001 година тя е главен асистент по педагогика в ШУ „Епископ Константин Преславски”. През 2001 година г-жа Тоцева получава научното звание доцент по научна специалност 05.07.01. Теория на възпитанието и дидактика (педагогическа реторика и дидактика) като работи на тази длъжност до 2010 г. През периода 2010-2011 година кандидатката е Директор на Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства към Министерство на образованието, младежта и науката. От 2013 година досега г-жа Тоцева е Доцент по 3. 7. Администрация и управление (Образователен мениджмънт) Европейски политехнически университет. През 2015 година кандидатката е Заместник ректор по акредитацията и контрола на системите за оценяване и поддържане на качеството на обучението, а от 03.11. 2015 година е Директор на Център за личностно развитие и квалификация към университета.

2. Общо описание на представените материали

Кандидатката е представила за рецензиране общо 92 научни труда, 2 учебника и учебни пособия. Приемат се за рецензиране 92 научни труда, които са извън дисертацията и не са представени в процедура по заемане на предишна по-ниска академична длъжност. В крайната оценка се отчитат и 2 учебни помагала и 58 образователни и научноизследователски проекти.

Публикациите по тематиката на конкурса, които са обект на оценка в настоящата рецензия, са разпределени в пет групи според самопреценката на кандидата:

- МОНОГРАФИЧНИ ТРУДОВЕ - 3
- УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА - 2
- СТУДИИ И СТАТИИ
  - В чужбина - 6
  - В България - 20
- ДОКЛАДИ В СБОРНИЦИ ОТ КОНФЕРЕНЦИИ
  - В чужбина – 9
  - В България - 54

Към документите, доцент Тоцева е представила Декларация за авторско участие в публикациите в съавторство.

3. Обща характеристика на научноизследователската и научно - приложната дейност на кандидата.

Общата характеристика на научноизследователската и научно-приложната дейност на доцент Тоцева е положителна. Кандидатката в конкурса е автор на много и значителни научни трудове в областта на теория и управление на образованието. Съобразно изискванията на ЗРНС, сред представените трудове са налице монографии, публикувани след получаване на научното звание доцент. Първата монография е *Управление на комуникациите в образованието*. Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2015, ISBN 978-619-00-0315-1, 248 стр.

Книгата е с обем от 248 страници и е посветена на една от най-малко разработените /в теоретичен и теоретико-приложен план/ области в управление училищно образование – управление на комуникациите в училищните организации. Така доц. Тоцева насочва своите научни усилия към тема, която е твърде актуална и значима не само за теорията на образованието, но има своите проекции по отношение на актуалното състояние българската образователна система. Това е така, защото разгледаните проблеми, свързани с актуалното състояние на комуникационните процеси в българското училище и тяхното управление, са едни от най-важните по отношение на възможностите за модернизацията на съвременните системи на училищно образование, включително и българското. В този смисъл разработената от авторката тема е с много висока научна стойност - както теоретичен така и научно-приложен план. Като цяло монографията печели със своите положителни черти и приноси моменти, които могат да се обобщят в следните основни моменти:

1. Значимост и актуалност на разработения в труда проблем.
2. Постигане на авторката е обективното представяне на актуалното състояние на комуникационните процеси в българското училище.
3. В теоретичен план е осъществен комплексен анализ на особеностите на управлението на комуникациите на равнище училище.
4. Определени са подходи за преосмисляне на образованието като комуникационен процес, а оттук и за управление на огромното многообразие от комуникации – вътрешни и външни, вербални и невербални, официални и неофициални, междуличности и междугрупови, хоризонтални и вертикални, „лице в лице“ и виртуални.

От списъка с публикации на доц. Тоцева, прават впечатление и втората и третата монографии /в съавторство/: *Мониторинг на етноцентризма в началното образование (I – II клас)*. УИ „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2005, ISBN 954-577-285-9, 115 стр и *Мониторинг на етноцентризма в началното образование (III – IV клас)*. УИ „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2007, ISBN 978-954-577-467-8, 126 стр. В тях се представят резултатите от приложената методиката за изследване на етноцентристките тенденции в учебната документация, представена в изг. 2 по отношение на учебниците за I и IV клас. В края на всяка монография са изведени общи изводи и са направени препоръки за оптимизиране на учебната документация, с оглед разширяване на възможностите за реализиране на интеркултурно образование. Оценен е положително опита да се апробира повторно варианта на процедура за оценяване на учебниците от гледна точка на наличието или отсъствието на етноцентризъм и възможностите чрез тях да се постигат интеркултурни образователни цели. Кандидатката е основен автор и в двете книги. Най-важните акценти в университетски учебници и учебни помагала представени от доц. Тоцева са:

- Интерактивно обучение на възрастни – тук са представени нови андрагогически стратегии, модерни технологии, както и методи и техники, подпомагащи активното и интерактивното учене на възрастни. Кандидатката е автор на 6 глави от учебника;

- Разработване и управление на образователни проекти - първият цялостен труд предназначен за студенти от магистърските програми по образователен мениджмънт, за учители, директори и всички желаещи да работят в сферата на проектния мениджмънт. Кандидатката е автор на 4 глави от учебника.

Основните научноизследователски акценти в студиите и статиите в научно-теоретични списания, научно-методически списания и сборници са:

- УПРАВЛЕНИЕ НА КОМУНИКАЦИИТЕ В ОБРАЗОВАНИЕТО;
- УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ;
- УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ОБРАЗОВАНИЕТО;
- УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДГОТОВКАТА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ОБРАЗОВАНИЕТО;
- УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗНООБРАЗИЕТО В ОБРАЗОВАНИЕТО;
- УПРАВЛЕНИЕ НА ВИРТУАЛНИТЕ КОМУНИКАЦИИ В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СФЕРА;
- МОНИТОРИНГ НА СЪДЪРЖАНИЕТО.

Като цяло може да се даде висока оценка на представена от доц. Тоцева научна и научно-приложна продукция в областта на теория и управление на образованието.

4. Оценка на педагогическата подготовка и образователната дейност на кандидата.

Педагогическата подготовка и образователната дейност на кандидатката отговарят напълно на изискванията на Правилниците на Европейски политехнически университет. Според представените документи изискуемата учебна натовареност на доц. Тоцева е налице. Основните дисциплини, свързани с тематиката на конкурса са „Образователен мениджмънт“; „Мениджмънт на социо-културното разнообразие в училище“ „Мениджмънт на неправителствените образователни организации“. За високото качество на преподавателската дейност на доц. Тоцева свидетелстват и следните факти:

- Тя е разработила авторски лекционни курсове на специалности от ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ като: PR and Corporate Culture; Управление на екипи; Убеждаващи техники; Интерактивни технологии за обучение на възрастни; Виртуално образование и комуникация; Иновационен мениджмънт; Мениджмънт на персонала; Педагогически интервенции в мултикултурна среда; Тренинг по интеркултурна комуникативна компетентност; Мониторинг на образователни системи и др.

- Кандидатката е хоноруван преподавател в следните университети: СУ „Св. Климент Охридски“; ПУ „Паисий Хилендарски“; M3College, София.

- Доц. Тоцева е била гост лектор в следните чуждестранни университети: Монтезори коледж – Дъблин, Ирландия; Университета за професионално образование, Ротердам, Холандия, Университета за професионално образование, Хага, Холандия; Факултета по социални науки на Болонския университет, Италия;

- В периода 2006 – 2009 е национален представител на Република България и експерт в Съвета на Европа по проект на тема: „Политики и практики за преподаване на социо-културното разнообразие“;

- Участник е в 46 национални и 12 международни образователни и научни проекти;

- Член на редакционната колегия на електронното научно списание „Реторика и комуникации“ от 2011г. Научен редактор на 16 книги и рецензент на 12 книги.

- Научен ръководител е на двама успешно защитили докторанти.

5. Основни научни и научно приложни приноси

От представените документи и научни трудове може да се заключи, че основните научни приноси на доц. Тоцева са в областта на теория и управление на образованието. Тематиката е значима, особено важна за развитието на българската педагогическа наука, а и за

модернизиране на образователната практика. По-конкретно приносите на кандидатката могат да се групират в следните основни области:

I. УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО, ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ, ИНОВАЦИИ И ТЕХНОЛОГИИ

1.1. Приноси с научно-теоретичен характер

-Анализирани са основните характеристики на иновацията, дава се авторска дефиниция за иновация, разграничават се видове иновации в образованието и се извеждат параметрите на иновационните промени.

-Направен е сравнителен анализ на използването на новите технологии и образователните иновации в България и Сърбия,

-Направен е сравнителен анализ на подготовката на учителите за работа с децата от малцинствата в България и Сърбия. Представено е образователното законодателство, свързано с образованието на малцинствата и тяхната интеграция.

-Проведено и анализирано е емпирично изследване с авторски изследователски инструментариум за проучване на отношението към иновациите и образователната интеграция на учители, които работят по образователни проекти.

1.2. Приноси с научно-приложен характер

-Анализирани са нормативни документи и учебна документация и са направени предложения за образователни политики, водещи до повишаване на качеството на образованието.

-Предложени и обосновани са възможности за използване на новите информационни и комуникационни технологии за целите на училищното обучение.

II. УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗНООБРАЗИЕТО В ОБРАЗОВАНИЕТО

2.1. Приноси с научно-теоретичен характер

-Изяснен е категориално-понятийният апарат, свързан с термините *cross-cultural communication*, *intercultural communication*, *multicultural communication* и е представена аргументирана авторова позиция относно тези базови термини.

- Изяснени са понятийно-терминологични неясноти относно интеркултурното и мултикултурното образование. Формулирани са авторски дефиниции на основни понятия.

- Проведено е теоретично интердисциплинарно изследване на базовото философско понятие за свободата през призмата на философия, интеркултурна комуникация и образователен мениджмънт.

-Анализирани са проблемите на качеството на мениджмънта на мултикултурната образователна среда.

2.2. Приноси с научно-приложен характер

-Анализирани са политики и практики за преподаване на социо-културното разнообразие в българските университети като резултат от проведено теренно изследване с академични мениджъри, университетски преподаватели и техните алуمني – млади учители.

- Диагностицирани са очакванията на родители от етническите малцинства към образованието на децата им.

-Разработени са модели на интерактивни технологии, методи и техники за работа в областта на гражданското и интеркултурното образование.

III. УПРАВЛЕНИЕ НА КОМУНИКАЦИИТЕ В ОБРАЗОВАНИЕТО

3.1. Приноси с научно-теоретичен характер

-Направен е многофакторен анализ на проблемите, свързани с управлението на комуникациите в училище в съвременните условия, и на ролята на директора като мениджър. Изведени са специфики и тенденции, като анализът е през призмата на училищния и комуникационния мениджмънт.

- От позициите на комуникационния мениджмънт са разгледани различните канали за комуникация и влиянието на културните фактори за тяхното ефективно използване.

3.2. Приноси с научно-приложен характер

-Представени са различните мениджърски роли на учителя в процеса на обучение. Вниманието е насочено към мениджмънта на комуникациите и на межкултурните отношения в класната стая.

-Поставено е начало на изследвания в България, свързани с интеркултурната реторика, видяна като средство за оптимизиране на педагогическата комуникация в училище. Доказана е важността на откриването и развиването на ново интердисциплинарно поле, каквото е интеркултурната реторика.

IV. УПРАВЛЕНИЕ НА ВИРТУАЛНИТЕ КОМУНИКАЦИИ В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СФЕРА

4.1. Приноси с научно-теоретичен характер

-Управлението на комуникациите е представено в контекста на динамично развиващата се практика на дистанционното обучение. Разработени са проблеми на дистанционното обучение и използването на компютърните технологии в системата на висшето образование.

4.2. Приноси с научно-приложен характер

-Представени са резултати от анкетно проучване, проведено сред студенти от педагогически специалности във връзка с изясняване на отношението им към дистанционното обучение.

-Предложена е авторска програма за дистанционно обучение на студенти от специалност „Начална училищна педагогика с чужд език.“

-Направен е сравнителен анализ на образователните порталите в България и Сърбия и интереса на учителите към тях.

V. УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДГОТОВКАТА И КВАЛИФИКАЦИЯТА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

5.1. Приноси с научно-теоретичен характер

-Разгледани са проблемите на квалификацията на учителите по отношение на необходимостта от обогатяване на технологичните знания и умения за работа в условията на глобалното влияние на информационните и комуникационни технологии.

-Направен е преглед на подготовката и квалификацията на учители в България за работа в областта на интеркултурното образование.

-Проблемът за педагогическата компетентност е разгледан в исторически и в теоретичен аспект във връзка с изискванията към учителя и неговата подготовка.

-Направен е сравнителен анализ на системите за подготовка и квалификация на начални учители в Сърбия и България. Представени са основните прилики и разлики, произтичащи от национални и исторически особености на модела на подготовката на учителите.

5.2. Приноси с научно-приложен характер

-Представени са апробирани тренинги, методи и техники за работа с различни категории обучаеми – студенти и учители.

-Изведен е авторски модел на технология за квалификация на учители за работа в мултикултурна среда и е предложена примерна модулна програма за квалификационен курс.

- Предложен е авторски модел по посока конструиране на страндарт за педагогическа компетентност на учителя.

-Създаден е учебен план за подготовка в магистърска програма по гражданско и интеркултурно образование.

-Предложен е модел за мениджърската компетентност на учителите да прилагат на практика социалното приобщаване.

VI. РАЗРАБОТВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ

6.1. Приноси с научно-теоретичен характер

-Разработена е класификация на образователните проекти.

-Предложена е технология за реализация на ПР стратегии, планове и програми при изпълнението на образователни проекти.

6.2. Приноси с научно-приложен характер

-Предложен е модел за практически мениджмънт на образователен проект.

-Анализирани са спецификите на работата в екип за управление на проект.

VII. МОНИТОРИНГ НА СЪДЪРЖАНИЕТО

7.1. Приноси с научно-теоретичен характер

- За първи път у нас е направен мониторинг и след това е осъществен анализ на етноцентризма в учебното съдържание, изучавано в началния етап на основната степен.

-Направен е сравнителен анализ на текстовете в читанките за първи клас, които се използват в българското училище, и читанката, използвана от българите в сръбското училище.

-Анализиран е интеркултурния потенциал на учебниците за началните класове и реалните му приложения в процеса на обучение

7.2. Приноси с научно-приложен характер

-Направен е анализ на модела за оценяване, одобряване и избор на учебници и са формулиране предложения за оптимизирането му.

Като подкрепа за тази цялостна преценка на научните приноси, може да се посочи факта, че трудове на доц. Тоцева са били посочвани като значими и цитирани в редица издания – монографии, учебници, статии и дисертации. Забелязаните цитирания и позоваване на трудове са 171.

6. Значимост на приносите за науката и практиката

Безспорна е значимостта на научните и научно-приложните приноси на представените трудове на кандидатката за конкурса за „Професор“ доц. Янка Тоцева. Голяма част от трудовете са много добро съчетание между анализ на новостите в образоването и класическите принципи и подходи в теория и управление на образованието. С това те са

разпознаваеми в педагогическата общност в България. Монографиите, обект на рецензиране, особено самостоятелната монография „Управление на комуникациите в образованието“ са сериозни изследвания, които имат много висока научна стойност - както теоретичен така и научно-приложен план.

7. Критични бележки и препоръки

Към научно-преподавателската дейност на доц. Тоцева могат да бъдат отправени някои препоръки:

- Считам, че доц. Тоцева има научноизследователските достижения и достатъчно знания и опит да напише в най-близко бъдеще систематичен университетски учебник по “Образователен мениджмънт”.
- Според мен в нейната научната продукция има достатъчно оригинално разработени идеи и постигнати резултати, които могат да бъдат популяризирани, чрез публикации в специализирани научни списания в чужбина.

8. Лични впечатления и становище на рецензента

Личните ми впечатления са основават както на проучените, представени научни материали за дейността на кандидатката, така и на многогодишното ми професионално познание с доц. Тоцева. На базата на тези впечатления мога да заявя, че научната, преподавателска и обществена дейност на кандидатката са известни и се приемат добре, както в България, така и в чужбина. Извън представените за конкурса публикации тя има и други участия в периодични издания, поддържа блог с образователни и изследователски материали, има много сериозна дейност в неправителствения сектор като основател и ръководител на неправителствена организация. Доцент Тоцева е организираща и участвала в редица национални и международни образователни и научноизследователски конференции.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на представените за рецензиране научни трудове по конкурса за академичната длъжност „професор“ от единствения кандидат доц. Янка Тоцева за нуждите на Европейския политехнически университет, дават основание да се установи, че са достатъчни по обем и значимост, съдържат съществени научни, научно приложни и приложни приноси. Така те отговарят напълно на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника за устройството и дейността на Европейския политехнически университет и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ от Европейския политехнически университет – Перник, за което давам **положителна оценка**.

Въз основа на запознаването с представените научни трудове, тяхната значимост, съдържащите се в тях научно приложни и приложни приноси намирам за основателно да предложа на уважаемото Научно жури да гласува положително доц. д-р Янка Русева Тоцева да заеме академичната длъжност „професор“ в професионалното направление 1.1. Теория и управление на образованието.

Дата: 16.03.2016 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:
/ проф. д-р Галин Цоков /